

III

(Ettevalmistavad aktid)

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE

EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEE TÄISKOGU 559. ISTUNGJÄRK – INTERACTIO,
24.3.2021–25.3.2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel „Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: Energialiidu olukorda käsitlev 2020. aasta aruanne, mis on ette nähtud energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määrusega (EL) 2018/1999“

(COM(2020) 950 final)

ning

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „Kogu ELi hõlmav hinnang lõimitud riiklikele energia- ja kliimakavadele. Rohepöörde ja majanduse taastumise edendamine lõimitud energia- ja kliimakavade kaudu““

(COM(2020) 564 final)

(2021/C 220/04)

Raportöör: **Lutz RIBBE**

Konsulteerimistaotlused	Euroopa Komisjon 11.11.2020, 27.11.2020
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304
Vastutav sektsioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	9.3.2021
Vastuvõtmine täiskogus	24.3.2021
Täiskogu istungjärk nr	559
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	236/4/6

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele avaldab muljet hoolsus ja täpsus, millega komisjon dokumenteerib ja hindab energialiidu arengut. Riiklike energia- ja kliimakavade koostamise ja hindamise viis näitab, et energialiidu juhtimine toimib.

1.2. Komitee märgib kergendatult, et kuigi mõned liikmesriigid ei ole siiski suutnud eesmäärke täita, on 2020. aasta energia- ja kliimaeesmärgid üldjoontes saavutatud. Sellega ei tohi aga piirduda. Eesmärgid järgmiseks 30 aastaks, alustades 2020. aastatest, on palju edasipüüdlikumad. Ümberkujundamise tempot tuleb märkimisväärselt kiirendada, ent siiski ei tohiks jätta arvesse võtmata liikmesriikide sotsiaalset ja majanduslikku olukorda. Vastasel juhul satuks ohtu energiasüsteemi ümberkujundamise kiirendamisele suunatud investeeringute ja reformide heakskiitmine ühiskonnas. Energiasüsteemi ümberkujundamist ohustab ka asjaolu, kui poliitikud lubavad suure osa ühiskonna osalemist, kuid tegelikkuses ei võta seda lubadust tõsiselt ega täida seda.

1.3. Seega on seda olulisem püüelda mitte ainult ülemaailmsete (kliima)eesmärkide, vaid ka konkreetsete eesmärkide poole, mille komisjon on endale seadnud vastupidava energialiidu raamstrateegiaga ja paketi „Puhas energia kõikidele eurooplastele“. Ja selles osas on tulemus palju negatiivsem.

1.4. Raamstrateegias teatas komisjon, et kõige olulisem eesmärk peaks olema see, et kodanikud oleksid energialiidu keskmes. Energialiidu olukorda käsitlevas teatises ei ütle komisjon ühtegi sõna selle kohta, kui kaugemale on jõutud nimetatud eesmärgi saavutamisel ja milliseid strateegiaid tuleks selle saavutamiseks tulevikus rakendada. See on komitee jaoks täiesti vastuvõetamatu.

1.5. Riiklike energia- ja kliimakavade hinnangus on komisjon seisukohal, et liikmesriikide energia- ja kliimakavades pööratakse liiga vähe tähelepanu kodanikepoolse energiatootmise arendamisele. See on murettekitav. Pettumust valmistab asjaolu, et komisjon ei tuleta sellest midagi muud kui väga üldist üleskutset liikmesriikidele. Kui paketi „Puhas energia kõikidele eurooplastele“ ja energialiidu raamstrateegias kirjeldatud ambitsioonikaid eesmärke ei järgita tõsiselt, ei piirdu kahjud ainult energialiiduga. Kaalul on ka Euroopa poliitika usaldusväärsus tervikuna.

1.6. Seetõttu peab komitee vajalikuks, et komisjon uuriks tulevastes aruannetes lähemalt kolmanda energiapaketi rakendamise, järgimise ja jõustamise ulatust ja kvaliteeti liikmesriikides, eriti selles osas, kuidas soovitakse tagada, et kodanikud oleksid kesksel kohal. Varem on energiaalaste eeskirjade rakendamine viibinud, tekitades sellega sageli kodanikele kahju.

1.7. Kriitiline pilk on soovitatav ka energialiidu kolme teise eesmärgi osas: energiasõltuvuse vähendamine energiaimpordi vähendamise kaudu, kliimale ja keskkonnale kahjulike energiaallikate toetuste kaotamine ning juhtpositsiooni saavutamine taastuvenergia, energiatõhususe ja elektromobiilsuse vallas. Kõik kolm eesmärki on jäänud saavutamata, nagu nähtub komisjoni teatistest. Kuid põhjuste osas vaikitakse. Samamoodi ei mainita seda, milliseid õppetunde ebaõnnestumistest tuletatakse ja millised on järgmised sammud edasise tegevuse jaoks, nt seoses taastefondiga.

1.8. Komitee arvates näitavad liikmesriikide riiklikud energia- ja kliimakavad Euroopa energiapoliitika sidususe puudumist. Komitee leiab samuti, et enamik riiklike energia- ja kliimakavasid ei ole piisavalt konkreetset, eriti seoses energiajulgeoleku ja õiglase ülemineku oluliste küsimustega.

1.9. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles pöörama riiklike energia- ja kliimakavade hindamisel ka rohkem tähelepanu õiglase ülemineku strateegiate asjakohasusele, hinnates iseäranis järgmiste eesmärkide saavutamist:

- hõlbustada töökohavahetusi;
- toetada töötajaid, kes kaotavad süsinikuheite vähendamise tõttu oma töökoha (kaotatud töökoht tuleks vähemalt asendada teise samaväärse töökohaga);
- võidelda energiaostuvõimetuse vastu ning kompenseerida kahanevaid jaotuslike mõjusid ning
- arendada piirkondlikku majanduslikku potentsiaali, mis sünnib taastuvatest energiaallikatest ning uutest elektritootmises osalemise vormidest.

2. Üldised märkused komisjoni dokumentide kohta

2.1. 25. veebruaril 2015 esitas komisjon oma teatise „Vastupidava energialiidu ja tulevikku suunatud kliimamuutuste poliitika raamstrateegia“⁽¹⁾. Strateegia eesmärgid olid järgmised:

- energiajulgeolek, sealhulgas sõltuvuse vähendamine energiaimpordist;

⁽¹⁾ COM(2015) 80 final.

- täielikult integreeritud Euroopa energiaturg;
- säästev, vähese CO₂ heitega ja kliimasõbralik majandus;
- teadusuuringud, innovatsioon ja konkurentsivõime, et Euroopa saaks haarata ülemaailmse juhtpositsiooni taastuvenergia vallas;
- tulevase energiasektori jaoks vajalike kvalifikatsioonidega Euroopa töötajad;
- investorite usalduse tagamine hinnasignaalidega, mis kajastavad pikaajalisi vajadusi ja poliitilisi eesmärke.

2.2. Kõige olulisem on see, et komisjoni arusaama kohaselt pidid „energialiidu keskmes olema ELi elanikud, kes võtavad seetõttu vastutuse energiasüsteemi ümberkujundamise eest, kelle energiaarved vähenevad tänu uutele tehnoloogilistele lahendustele ning keda kaitstakse, kui nad kuuluvad hinnatundlikumate elanike hulka“. Lisaks nimetas komisjon energiasüsteemi ümberkujundamise prioriteedina sidusrühmade osalemist energialiidu kujundamisel ja aluspõhimõttena sotsiaalselt õiglast üleminekut.

2.3. Komisjon juhtis ka tähelepanu vajadusele energialiidu integreeritud juhtimise ja järelevalve järele. EL andis endale selleks vastava õigusliku aluse Euroopa Parlamendi ja nõukogu juhtimismäärusega (EL) 2018/1999⁽²⁾. Selle määruse alusel on liikmesriigid kohustatud regulaarselt esitama riiklikud energia- ja kliimakavad, milles neil tuleb kirjeldada ka oma panust energialiidu eesmärkide saavutamisse.

2.4. Aruandes energialiidu olukorra kohta 2020. aastal esitab komisjon edusammud viie rubriigi all:

- heite vähendamine (sealhulgas taastuvenergia laiendamine);
- energiatõhusus, mille juures lähtutakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttest;
- energiajulgeolek (sealhulgas energiaimpordi vähendamine ELis, suurem paindlikkus ja riiklike energiasüsteemide suurem vastupidavus);
- energia siseturg;
- teadusuuringud, innovatsioon ja konkurentsivõime.

Lisaks käsitleb komisjon ka energialiitu Euroopa laiemas rohelise kokkuleppe kontekstis.

2.5. Selle põhjal esitleb komisjon ideed teemal: „Keskonnahoidlik majanduse taastamine ja kestlik majandus“. Seejuures käsitleb komisjon esmalt energiasüsteemi lõimimise ja vesinikukasutuse laiendamise olemasolevaid strateegiaid Euroopas.

2.6. Samuti põhjendab komisjon vajadust tõsta CO₂ heitkoguste vähendamise eesmärki vähemalt 55 %-ni võrreldes 1990. aasta tasemega ning kuulutab välja metaani heitkoguste vähendamise strateegia ja avamereenergia strateegia. Selles kontekstis kritiseerib komisjon liikmesriikide energia- ja kliimakavade raames esitatud strateegiaid, mis ei ole sageli piisavalt selged ja konkreetsed.

2.7. Üldiselt hindab komisjon olukorda mitterahuldavaks, ehkki leitakse, et kogu ELi hõlmavad taastuvenergia laiendamise eesmärgid on 2020. aastaks suures osas saavutatud. Mõnes liikmesriigis on komisjoni hinnangul vaja teha veel „suuremaid edusamme“.

(²) ELT L 328, 21.12.2018, lk 1.

2.8. Komisjoni kutsub üles tegema suuremaid jõupingutusi energiatõhususe valdkonnas, eriti hoonete renoveerimise valdkonnas ilmnevad suured puudujäägid.

2.9. Aruandega kaasneb esmakordselt energiatoetuste põhjalik analüüs, ⁽³⁾ milles on selgelt öeldud, et a) energiatoetuste kohta on endiselt vaja paremaid andmeid ⁽⁴⁾ ning et b) „[i]lmselgelt tuleb teha rohkem selleks“, et vähendada fossiilkütuste toetusi. Praegu ELi tasandil kehtivaid õigusakte kirjeldatakse puudulikena.

2.10. Samuti ei ole julgustav see, et ELi 27 liikmesriigis on sellesse sektorisse viimastel aastatel investeeritud üha vähem teadus- ja arendustegevuse vahendeid ning et Euroopa on selles osas teistest majanduspiirkondadest maha jäänud. Komisjon teatab jõupingutustest, näiteks akudel põhineva salvestamise ja vesiniku valdkonnas, teadusuuringute ja innovatsiooni elavdamisel ning riiklikul tasandil täheldatud investeeringute vähenemise vastu võitlemisel.

2.11. Leiti, et energiaimpordi kulud on viimastel aastatel taas tõusnud (üle 330 miljardi euro aastas), seega on kunagine langustrend vastupidiseks muutunud.

2.12. Komisjon kinnitab oma aruande lõpus, et koroonakriis annab Euroopale ainulaadse võimaluse investeeringuteks, mis võiksid toetada ELi majanduse taastumist, kiirendades samal ajal rohe- ja digipööret.

2.13. Kogu ELi hõlmava riiklike energia- ja kliimakavade hindamise teatistes teeb komisjon positiivse järelduse, sest kasvuhoonegaaside vähendamise ja taastuenergia vallas tehtud edusammud võimaldasid 2021. aastal oluliselt tõsta 2030. aastaks seatud vastavaid eesmärke. Teiselt poolt tunnistab komisjon, et energiatõhususe, teadusuuringutesse investeerimise ja innovatsiooni valdkonnas on veel palju teha. Asjakohaste puuduste kõrvaldamiseks on vaja, et liikmesriigid võtaksid arvesse uusi rahastamisvahendeid mitmeaastase finantsraamistikuga ning taaste- ja vastupidavusraha raames.

3. Komitee üldised märkused

3.1. Komisjon väärrib erilist kiitust hoolsuses, mis väljendub energialiidu juhtimises ja ulatuslikes dokumentides (sealhulgas lisad), millest on näha suurt tõsidust. See ongi hädavajalik, sest seni seatud kliimaeesmärgid, mida kavatakse karmistada, saavutatakse – kui üldse – ainult napilt. Eesmärk saavutada Euroopa Liidus 2050. aastaks kliimaneutraalsus on märgilise tähtsusega eesmärk ning nõuab strateegilist planeerimist ja väga erinevate poliitiliste lähenemisviiside kooskõlastamist, mis võivad olla ajalooliselt ainulaadsed ja mis peavad minema kaugemale seni otsustatust.

3.2. Seda arvesse võttes nõustub komitee kindlalt komisjoniga, kui ta rõhutab vajadust, et liikmesriigid töötaksid välja selgemad strateegiad ja rakendaksid neid viivitamata. Seejuures tuleb nõuetekohaselt arvesse võtta energiasüsteemi ümberkujundamise mõju ühiskonnale, tööhõivele ja oskustele ning muid jaotuslikke tagajärgi, samuti tuleb selgitada, kuidas sellest tulenevaid probleeme lahendada.

3.3. Komisjoni ülekaalukad järeldused on mõistetavad ja neid tuleb toetada. See kehtib eriti järelduse kohta, et kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise, energiatõhususe suurendamise ja taastuenergia laiendamise eesmärkide saavutamisel tehtud edusammud on kõrgemate eesmärkide saavutamise alus.

3.4. Komitee nõustub komisjoniga ka selles, et vaja on anda uusi tõukeid. Siiski oleks olnud soovitatav, kui komisjon oleks täpsustanud, milles sellised uued tõuked peaksid seisnema.

⁽³⁾ COM(2020) 950 final, II lisa.

⁽⁴⁾ See on üllatav, sest ELis on juba üle 30 aasta räägitud vajadusest kaotada keskkonnale kahjulikud toetused.

3.5. Samuti tundub loogiline, et komisjon peaks ühendama energialiidu arendamise Euroopa rohelise kokkuleppe ja pandeemiast tingitud ülesehitustöö meetmetega – mõlema puhul on tegu lähenemisviisidega, mida ei olnud veel energialiidu strateegilise raamistiku ja juhtimismääruse väljatöötamise ajal võimalik ette näha. Komitee rõhutab, et Euroopa energialiit moodustab rohelise kokkuleppe jaoks ideaalse aluse. Seda olulisem oleks olnud, et praegusel vahehindamisel oleks ilmnunud puudujäägid täpsemalt tuvastatud ja vastustrateegiad välja töötatud. Seda ei juhtunud vähemalt kolmel juhul, mida järgnevalt käsitletakse.

Kodanike energialiidu keskmesse seadmise eesmärgi ebapiisav rakendamine

3.6. Nagu punktis 2.2 viidatud, on komisjon määranud energialiidu strateegilise raamistiku *kõige olulisemaks* (!) eesmärgiks kodanikupõhise ja kodanikele suunatud poliitika. Seetõttu tuleks seda eesmärki eriliselt tunnustada energialiidu olukorra aruandes, eelkõige konkreetsete ettepanekute kaudu, näiteks kodanike, sotsiaalpartnerite ja sidusrühmade läbipaistev ja aktiivne osalemine ning nende kaasamine otsustusprotsessidesse, nt riiklikud energia- ja kliimakavad, samuti aktiivne osalemine turu tegevuses. Tegelikult ei ole aruandes osalemise aspekti isegi mainitud ja puuduvad kaalutlused selle üle, kas tulevikuks kavandatud meetmed aitavad otseselt kaasa kõnealuse eesmärgi saavutamisele.

3.7. Praegu ilmneb probleem muu hulgas ka komisjoni esitatud energiasüsteemi lõimimise strateegias, milles kodanikud esinevad vaid tarbijatena, mitte aktiivsete turuosalistena. Isegi Euroopa Komisjoni (?) kirjeldatud prioriteetide, nimelt vesinikustrateegia ja väljakuulutatud avamereenergia strateegia korral on raske ette kujutada, et kodanike osalemine oleks võimalik või isegi kaalutud. Seetõttu tuleb kritiseerida asjaolu, et komisjon kirjutab teatistes riiklike energia- ja kliimakavade hindamise kohta, et ta kavatses kasutada ELi rahastamismehhanismi taastuvate energiaallikate, eriti avameretehnoloogiate edendamise jaoks.

3.8. Seda tehes eirab komisjon kehtivaid Euroopa õigusnorme, sest elektrienergia siseturu Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/944 (6) põhjenduses 43 on kirjas: „kogukonnas toodetud energia [on muutunud] tõhusaks ja kulutõhusaks viisiks inimeste [...] vajaduste ja ootuste rahuldamiseks [...] Tarbijate otsese kaasamisega näitavad kogukondlikud energiaalgatused, milliseid võimalusi need avavad uue tehnoloogia ja uute tarbimisviiside, sealhulgas arukate jaotusvõrkude ja tarbimiskaja lõimitud viisil kasutuselevõtmiseks. Kogukondlik energeetika võib edendada energiatõhusust ka iga majapidamise tasandil ning aidata kaasa võitlusele kütteostuvõimetusele energiatarbimise vähendamise ja tarnetasude langetamise kaudu. [...] Sellised algatused on eduka juhtimise korral toonud kogukonnale majanduslikku, sotsiaalset ja keskkonnakasu.“ Seega saab Euroopa seadusandjate arvates kogukonnas toodetud energia kõrvaldada mitmeid komisjoni dokumentides kirjeldatud puudusi. Seda arusaamatum on, et komisjon seda oma dokumentides ei tunnista. Püüdluste ja tegelikkuse vahel on äärmiselt suured lõhed ja komitee ei suuda endiselt näha komisjoni tegelikku strateegiat kodanike muutmiseks aktiivseteks partneriteks.

3.9. Kuid see kriitika peaks olema suunatud ka enamikule liikmesriikidele, kes juhtimismääruse (EL) 2018/1999 artikli 20 alusel peavad kodanikepoolset energiatootmist käsitlema oma riiklikes energia- ja kliimakavades. Komisjon rõhutab oma hinnangus, et liikmesriigid ei ole seda teinud või on teinud ainult ebapiisaval määral. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles esitama taastuenergia direktiivi eelseisva läbivaatamisega seoses konkreetsemad suunised kodanikepoolse energiatootmise edendamiseks.

Energiajulgeoleku eesmärgi ja energiaimpordi vähendamise eesmärgi ebapiisav rakendamine

3.10. Energialiidu strateegiline eesmärk on suurendada energiajulgeolekut, vähendades muu hulgas energiaimpordi. Komisjon märgib pigem mööda minnes, et edusammudest ei ole märke, seevastu on hoopis kulutused energiaimpordile jälle suurenenud. Vesiniku kasvav tähtsus võib isegi viia selleni, et import suureneb ka tulevikus, kuna komisjon toetub oma vesinikustrateegias teadlikult impordile. Komitee ootab, et komisjon esitaks selle kohta arusaadava selgituse.

(?) Ja eesistujariik Saksamaa.

(6) ELT L 158, 14.6.2019, lk 125.

3.11. Komitee nõuab samuti Euroopa solidaarsuse põhimõtte järgimist vältimatu energiaimpordi tagamisel. Riikide ühepoolne tegutsemine, nagu Nord Stream 2 gaasijuhtme projekti puhul, võivad ohustada mitte ainult kliimakaitset, vaid ka energiasjulgeolekut. Selline tegevus, mis õõnestab Euroopa solidaarsust, kahjustab kodanike usaldust ELi vastu ja ELi mainet kolmandates riikides.

Innovatsiooni ja ülemaailmse juhtpositsiooni haaramise eesmärgi ebapiisav rakendamine

3.12. Olukord on negatiivne ka innovatsioonivaldkonnas. Energialiidu püüdluse haarata ülemaailmne juhtpositsioon nurjab kuvand, mida on näha energialiidu olukorra aruandes investeringutest teadusuuringutesse ja innovatsiooni ning patenditaotlustesse. Seda murettekitavat järeltulekut silmas pidades tuleb analüüsida vigu täpselt ja põhjalikult, et vigade tegemise põhjused oleks võimalik diferentseeritult ja hoolikalt kindlaks teha. Selle alusel tuleks välja töötada konkreetsed vastumeetmed.

3.13. Arvestades punktides 3.6 kuni 3.11 kirjeldatud, tuleb selgelt öelda, et samade loosungite kasutamisest ei piisa, kui neile ei järgne konkreetseid tegevusi. Vastasel juhul langeb Euroopa poliitika usaldusväärsus kahtluse alla. Tõepoolest, kõigis olemasolevates komisjoni dokumentides, sealhulgas energiasüsteemi loomimise ja vesinikustrateegias, ei nimetata konkreetseid meetmeid, mis võiksid aidata ülaltoodud eesmärgi saavutada.

Energialiidu sotsiaalne ja piirkondlik poliitiline tähtsus

3.14. Komisjon esitab energialiidu olukorra aruande peatükkides 2.6 ja 3.3 ka mõned sotsiaalpoliitilised kaalutlused. Need on tõesed; komitee pooldab iseäranis seda, et koroonaviiruse arenguabi peaks olema seotud kliima- ja energiapoliitika eesmärkidega. Õiged on ka kavandatud õiglase ülemineku meetmed, mis moodustavad aluse elanikkonna poolehoidu edukaks võitmiseks kliima- ja energiapoliitika eesmärkide saavutamiseks. Kuid kas selle abil on võimalik saavutada läbimurre põhimõtte jaoks, mille kohaselt ei jäeta kedagi kõrvale, sõltub konkreetselt üksikute vahendite kasutuselevõtust ja rahastamisest ning nende konkreetsest rakendamisest riikide tasandil.

3.15. Komitee tuletab meelde oma varasemates arvamustes⁽⁷⁾ väljendatud veendumust, et sotsiaalse ja piirkondliku ühtekuuluvuse ning taasteabi vahendite kasutamisel ei tohiks piirduda kliimakaitse ja energiasüsteemi ümberkujundamise toetamisega. Pigem tuleb (ja saab) kujundada kliima- ja energiapoliitika selliseks, et see edendaks sotsiaalset ja piirkondlikku ühtekuuluvust. Sellised lähenemisviisid on juba olemas, mõned neist on välja toodud isegi riiklike energia- ja kliimakavade hindamise teatises, näiteks projektid päikeseenergiasüsteemide ehitamiseks endistele pruunsöekaevandusaladele Portugalis ja Kreekas või väga strateegiliselt orienteeritud tootva tarbimise edendamine Leedus. Kuid need näited on kõike muud kui üldine praktika või peavool.

3.16. Ja seega on oht, et energiaalane üleminek suurendab sotsiaalseid ja piirkondlikke erinevusi, näiteks kui komisjon rakendab plaanipäraselt energiasüsteemi integreerimist, vesinikuinfrastruktuuri laiendamist ja avamere energia edendamist, sest siis eelistatakse tsentraliseeritud kontseptsioone detsentraliseeritud kontseptsioonide arvelt.

3.17. Igal juhul on tsentraliseeritud ja detsentraliseeritud taristu paralleelne arendamine problemaatiline ja võib põhjustada nurjunud investeringuid. Näiteks konkureerivad omavahel ulatuslik vesinikutorujuhtmevõrgustik ja madala temperatuuriga kaugküttesüsteemid, mille laiendamist nõuab komisjon oma teatises riiklike energia- ja kliimakavade hindamise kohta. Seetõttu on komitee investeerimiskindluse huvides nõudnud asjakohaseid põhimõttelisi otsuseid⁽⁸⁾. Need on ka energialiidu edukuse jaoks strateegilise tähtsusega, kuid neid ei võeta siinkohal kommenteeritavates dokumentides arvesse.

3.18. Nagu peaaegu kõigis komisjoni energiapoliitika hiljutistes dokumentides, jäetakse digiülemineku energialiidu olukorra aruandes tähelepanuta. Ent digiülemineku avanevad huvitavad kontseptsioonid, näiteks nutikad mikrovõrgud ja nutiturud, mikrokauplemine, virtuaalsed elektrijaamad jne. Need kõik võivad aidata suurendada tõhusust ja jõudlust energia siseturul ka selle tõttu, et need tugevdavad aktiivsete tarbijate rolli. Komisjon käsitles küsimust energialiidu

⁽⁷⁾ ELT C 47, 11.2.2020, lk 30, ELT C 62, 15.2.2019, lk 269.

⁽⁸⁾ ELT C 429, 11.12. 2020, lk 85.

raamstrateegias, ⁽⁹⁾ ehkki mõnevõrra lühendatud kujul. Jääb arusaamatuks, et komisjon ignoreerib seda aspekti energialiidu olukorda käsitlevas aruandes, eriti kuna digitehnoloogiate kasutamist tuleb hoolikalt uurida nende kasulikkuse ja võimalike eetiliste probleemide osas, eriti andmete suveräänsuse osas.

3.19. Igal juhul tuleb märkida, et digiüleminek on kavandatud lõppkasutajat silmas pidades. Kodanikud ootavad endiselt pakutavate teenuste parandamist tänu suurenevale digitaliseerimisele, näiteks igapäevane tarnija vahetamine, viivitamatu tagasiside vigaste arvestite või kahtlaste kasutusviiside kohta ning sujuvad menetlused oma tootmise võrku ühendamiseks.

4. Konkreetsed märkused

Energialiidu olukorra aruande CO₂ heite vähendamise peatüki kohta

4.1. Komisjon juhib õigustatult tähelepanu sellele, et taastuvate energiaallikate kasutamisel on palju eeliseid. Küsimus, kes nendest eelistest kasu saab, sõltub siiski olulisel määral sellest, kas energiasüsteemi ümberkujundamine toimub põhimõtteliselt detsentraliseeritult või tsentraliseeritult ⁽¹⁰⁾. Komisjon oma aruandes seda punkti ei käsitle.

Energialiidu olukorra aruande energiajulgeoleku peatüki kohta

4.2. Komisjon pöörab õigustatult suurt tähelepanu varustuskindluse küsimusele ja sellega seoses energiajulgeolekule, sest selle tähtsus rahvamajandusele on ettenägematult suur. Lisaks klassikalisele impordisõltuvuse küsimusele tuleks kaaluda ka vastupidavust välistele rünnakutele, näiteks küberkuritegevusele. Hiljutiste uurimistulemuste ⁽¹¹⁾ kohaselt on parim strateegia kõrge vastupidavuse saavutamiseks tugevdada detsentraliseeritud struktuure, millel on eraldi toimimise võimekus. Komisjon peaks seda tulemust rohkem arvesse võtma.

4.3. Roheline vesinik annab tulevikus vaieldamatult panuse varustuskindlale Euroopa energiasüsteemile. Komitee viitab oma arvamustele vesinikustrateegia ⁽¹²⁾ ja energiasüsteemi lõimimise strateegia ⁽¹³⁾ kohta.

4.4. Ka siin ei tohi mõelda mitte ainult suurtele tehnoloogiatele (kaasa arvatud vesiniku impordi taristu arendamine). On mitmeid uuenduslikke, keskkonnahoidlikke ja eelkõige kohalikke/piirkondlikke lahendusi, mida saab rakendada otse kohapeal (sh piirkondliku vesiniku või sünteetiliste e-kütuste tootmine). Selle abil suurendatakse energiajulgeolekut, vähendatakse sõltuvust impordist ning edendatakse kohalikku tööhõivet keskkonnahoidlike töökohtade ja lisaväärtuse loomise näol piirkondades. Mikro-, väikestele ja keskmise suurusega ettevõtjatele tuleks samuti anda võimalus osaleda rohelises kokkuleppes ja sellest kasu saada, mis suurendab ka rohelise kokkuleppe ja energiasüsteemi ümberkujundamise omaksvõttu.

Energialiidu olukorra aruande ja energia siseturu eduaruande energia siseturu peatüki kohta

4.5. Komisjon väidab, et puhta energia pakett on loonud paremad tingimused, et julgustada tarbijaid energiaturgudel osalema ja luua võrdsed võimalused uute turuosaliste jaoks. Tegelikult on selles osas asjakohased ainult elektrienergia siseturu direktiivi sätted. Praegu ei ole veel võimalik kindlaks teha, mil määral liikmesriigid on neid sätteid tõhusalt rakendanud. Seetõttu on komisjoni järelalus ennatlik. Komitee nõuab tungivalt tarbijate osaluse tähtsa eesmärgi tõsisest hindamisest, pidades silmas ka madala sissetulekuga leibkondade osalemise jaotuslikke mõjusid.

⁽⁹⁾ COM(2015) 80 final, lk 13.

⁽¹⁰⁾ ELT C 429, 11.12. 2020, lk 85.

⁽¹¹⁾ Vrd Hirschl, B., Aretz, A., Bost, M., Tapia, M., & Gößling-Reisemann, S. (2018): „Vulnerabilität und Resilienz des digitalen Stromsystems“ (Digitaalse elektrisüsteemi haavatavus ja vastupidavus). Lõpparuanne. Berliin, Bremen, saksakeelne tekst allalaaditav leheküljelt www.strom-resilienz.de.

⁽¹²⁾ ELT C 123, 9.4. 2021, lk 30.

⁽¹³⁾ ELT C 123, 9.4. 2021, lk 22.

4.6. Komisjon rõhutab turusignaalide tähtsust, sealhulgas investorite jaoks. See on kahtlemata oluline aspekt. Kuid siin on vaja diferentseerimat lähenemist. Enamikul elektri hulgimüügiturgudel on lühiajalised hinnad. See, kas need annavad investoritele mingeid signaale, on energiaökonoomikas vaieldav küsimus. Komitee on sellele viidanud juba varasemates arvamustes⁽¹⁴⁾. Seetõttu ei ole otstarbekas, et komisjon kasutaks selles kontekstis diferentseerimatult mõistet „energia siseturg“. Energialiidu edukaks toimimiseks on vähemalt elektrisektoris vaja uut turukorraldust. Täielikust tasakaalustamiskohustusest taastuvenergia eest üksi ei piisa. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles esitama võimalikult kiiresti oma kaalutlused uue turukorralduse kohta. Samuti on oluline tagada, et kõigile turuosalistele kehtiksid energiasektori reserv- ja tasakaalustamisturgudel ühesugused tingimused. See on hädavajalik ka energiasüsteemi loimumise õnnestumiseks⁽¹⁵⁾.

4.7. Samal ajal tuleks silmas pidada, et energiajulgeoleku ja kliimaneutraalsuse eesmärgi ei saa saavutada üksnes hinnasignaalide abil.

4.8. Energia siseturu eduaruandes rõhutab komisjon igati õigustatult, et riikide ja ELi energiapoliitika prioriteediks peaks jääma konkurentsi võimaldamine tootmise ja tarnimise tasandil. Kuid ta jätab lahtiseks, mida see konkreetset tähendab. See ei ole kohaldatav ega ole kooskõlas puhta energia paketi kinnitatud Euroopa õigusaktidega, et konkurentsi saab edendada ainult turu sidumise kaudu. Elektrituru määruse artikli 16 kohase võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise põhimõtete kohaldamisel tuleks arvesse võtta liikmesriikide geograafilist asukohta, mis võiks õigustada ka võimsuse loomise tähtsaja pikendamist. Igal juhul on aktiivse konkurentsi tagamiseks oluline juurdepääs turule, eriti väiksemate osalejate jaoks. Sellega seoses toob muu hulgas digiüleminek suurt kasu.

4.9. Energia siseturu eduaruandes märgib komisjon ka, et sellised soojussüsteemid nagu gaasiküttel töötavad elektri ja soojuste koostootmisjaamad võivad süsteemile anda olulise paindlikkuse, kuid halvasti kavandatud võimsusmehhanismid võivad siseturgu tõsiselt moonutada. Komitee viitab selles osas oma arvamuses TEN/625 väljendatud seisukohale. Komitee kutsus komisjoni üles kriitiliselt hindama liikmesriikides kehtivaid võimsusmehhanisme, sealhulgas seoses elektrienergia siseturu määruse artikli 22 nõuete täitmisega, mis näevad ette piirväärtust 550 g CO₂/kWh.

4.10. Energia siseturu eduaruandes tuleb komisjon meelde, et põhivõrgu- või jaotusvõrguettevõtjad on üldjuhul välja jäetud elektrisalvestussüsteemide omamisest ja haldamisest. Põhimõtteliselt tervitab komitee seda otsust,⁽¹⁶⁾ kuigi jaotusvõrguettevõtjatel peaks olema lubatud omada ja hallata elektrisalvestussüsteeme võrguga seotud eesmärkidel. Komitee on ka arvamusel, et see peab käima käsikäes nutiturgude tugevdamisega, et salvestamiskoha käitajatel oleks stiimul jälgida võrguettevõtjate signaale ja kujundada oma salvesti süsteemi teenindamiseks. Võrguettevõtjad vajavad signaalide saatmiseks asjakohaseid stiimuleid.

4.11. Jaotusvõrkudel on oluline roll nutiturgude loomisel ja energiasüsteemi edukal ümberkujundamisel. Seepärast tuleb liidu energiapoliitikas tulevikus rohkem keskenduda nende ajakohastamisele.

4.12. Komitee jagab komisjoni seisukohta, et energia maksustamise nõukogu direktiivi 2003/96/EÜ⁽¹⁷⁾ peamist eesmärki enam ei saavutata. Seetõttu toetab komitee komisjoni taotlust ning nõuab selle direktiivi ja muude mehhanismide ambitsioonikat läbivaatamist fossiilkütuste toetuste vähendamiseks ja väliskulude arvessevõtmiseks.

4.13. Komitee juhib uuesti tähelepanu energiaostuvõimetuse küsimusele ja kutsus komisjoni üles võtma konkreetseid meetmeid, mis lähevad kaugemale mõiste määratlemise abstraktsetest suunistest ja vaatluskeskusest. Komitee on mitmel korral rõhutanud, et kodanike laialdane osalemine energiasektoris on üks mitmest abi pakkuda võivast lähenemisviisist.

⁽¹⁴⁾ ELT C 82, 3.3. 2016, lk 13.

⁽¹⁵⁾ ELT C 364, 28.10.2020, lk 158.

⁽¹⁶⁾ ELT C 288, 31.8. 2017, lk 91.

⁽¹⁷⁾ ELT L 283, 31.10.2003, lk 51.

4.14. Sellega seoses tuleb komitee meelde oma seisukohta, et iga hinna eest tuleb vältida kahetasandilise energiaühiskonna teket. Ei saa olla nii, et energiasüsteemi ümberkujundamisest saavad kasu vaid rahaliselt ja tehniliselt hästi varustatud majapidamised ning et kõik teised majapidamised peavad kandma kulusid. Energiaostuvõimetusest mõjutatud kodanikud ei ole tavaliselt poliitiliselt kõige tugevamad. Seetõttu peaks komisjon tegema rohkem selleks, et liikmesriigid püüaksid aktiivselt võidelda energiaostuvõimetuse vastu: nii kavandatud hoonete energiatõhusaks renoveerimise laine kui ka kodanike aktiivne osalemine taastuenergia tootmisel võivad aidata leevendada energiaostuvõimetust. Samuti tuleks märkida, et heitkogustega kauplemise võimalik laiendamine kütte- ja transpordisektorile võib avaldada mõju õiglasele jaotamisele.

Energialiidu olukorra aruande teadusuuringute, innovatsiooni ja konkurentsivõime peatüki kohta

4.15. Komitee leiab, et üks põhjus, miks EL teatavates valdkondades, näiteks päikese- ja liitiumioonakud, maha jääb, on ebapiisav nõudlus. Seetõttu kutsub komitee komisjoni üles järgima laiemat strateegiat; selleks, et murda Hiina juhtiv roll turul, vajab EL aktiivseid tööstuspoliitilisi algatusi. Komisjoni ettepanek akusid ja patareisid käsitleva määruse kohta on näide sammust õiges suunas. Lisaks tuleks tulevases energiasüsteemis tugevdada detsentraliseeritud struktuure, kuna see suurendab nõudlust näiteks akude järele, tagab mastaabisäästu ja muudab akud hinna poolest atraktiivseks.

Energialiidu olukorra aruande peatüki kohta, mis käsitleb energialiitu roheline kokkuleppe kontekstis

4.16. Komitee toetab komisjoni tema püüdlustes edendada ambitsioonikaid kliimakaitseleppeid kogu maailmas. See nõuab CO₂ piirimaksu kehtestamist seoses senisest ambitsioonikama ja konkreetsema kliimakaitsega (ja muude kestliku arengu eesmärkide) arvestamisega rahvusvahelistes kaubanduslepingutes⁽¹⁸⁾.

Riiklike energia- ja kliimakavade hindamise teatise kohta

4.17. Komitee ei mõista, miks komisjon vähendab oma kriitikat taastuenergia potentsiaali ebapiisava hindamise kohta avameresektoris. Komitee kutsub komisjoni üles loobuma oma ühepoolsest avameretehnoloogiate eelistamisest, millega jäetakse unarusse fotogalvaanika ja tuuleenergia maismaal, ning esitama nende tehnoloogiate jaoks oma laiendamisstrateegiaid.

4.18. Komitee võtab tunnustavalt teadmiseks, et komisjon tunnistab taastuvate energiaallikate potentsiaali töökohtade loomisel. Ta rõhutab siiski, et selle potentsiaali täielik ärakasutamine ei ole automaatne, vaid see nõuab aktiivset poliitikat, eriti töökohtade kvaliteedi osas. Selles kontekstis on täiesti arusaamatu, et komisjon pöörab fotogalvaanikale nii vähe tähelepanu, eriti kui teatise kohaselt on see kõige tööjõumahukam sektor.

4.19. Komitee kutsub komisjoni üles taastuenergia direktiivi eelseisva läbivaatamise käigus koostama hanke-eeskirjad selliselt, et nendega hõlbustataks taastuenergiakogukondade ja VKEde osalemist.

4.20. Komitee nõustub komisjoniga, et äärmiselt soovitatav on investeerida madala temperatuuriga kaugküttesüsteemidesse. Tuleks käivitada vastav algatus.

4.21. Sidujad on olulised kliimakaitsevahendid. Liikmesriikide riiklikes energia- ja kliimakavades sõnastatud muret sagenevate looduslike häiringute kohta tuleb siiski tõsiselt võtta. Seetõttu tuleks LULUCFi arvestusühikuid käsitada vaid täiendusena muudele kliimakaitsevõimalustele.

Brüssel, 24. märts 2021

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Christa SCHWENG

⁽¹⁸⁾ ELT C 81, 2.3. 2018, lk 44.